

Škarpová, Marie

Vítězství poražených : martyrologická interpretace popravených vůdců stavovského povstání v Koruně neuvadlé mučedníkův Božích českých

Bohemica litteraria. 2025, vol. 28, iss. 2, pp. 90-109

ISSN 1213-2144 (print); ISSN 2336-4394 (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/BL2025-2-7>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.83284>

License: [CC BY-NC-ND 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Access Date: 30. 01. 2026

Version: 20260130

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Vítězství poražených.

Martyrologická interpretace popravených vůdců
stavovského povstání v *Koruně neuvadlé mučedníkův
Božích českých*

Marie Škarpová

st
u
d
i
e

ABSTRACT

The Victory of the Vanquished. A Martyrological Interpretation of the Executed Leaders of the Bohemian Revolt in *Koruna neuvadlá mučedníkův Božích českých*

In the study of early modern Christian hagiography over the last twenty years, there has been a tendency not to adopt uncritically the concept of the post-Tridentine Roman Catholic Church which has appropriated the cult of saints and hagiography as its self-identifier, but to ask to what extent hagiography was practiced beyond Catholic writing. Martyrology seems to have been particularly productive in all early modern Christian denominations, especially in regions where the Reformation had gained significant influence. This case study tries to demonstrate that the aforementioned statement can also be applied to Bohemia, although this originally multi-confessional land with an overwhelmingly non-Catholic population gradually became a Catholic country during the 17th century. For the purpose of this study, *Koruna neuvadlá mučedníkův Božích českých* was selected as a representative of 17th-century Bohemian hagiography of non-Catholic origin, being a text dealing with the public execution of the leaders of the Bohemian Revolt on 21 June 1621. Although it has been attributed to the Bohemian Utraquist priest and later religious émigré Jan Rosacius Hořovský (1581–1632), its author remains unknown. The key aim of the paper is to show that the work is a distinctly martyrological text with many traditional martyrological *topoi*. Another aim of the present analysis is to contribute to the study of martyrology as an art of interpretation with a subversive potential and of martyrological discourse as a tool of power.

KEYWORDS

Hagiography; martyrology; Jan Rosacius Hořovský; Bohemian Revolt, 1618–1620; Prague execution, 1621; Bohemian martyrs; autopsy; eyewitness.

KLÍČOVÁ SLOVA

Hagiografie; martyrologie; Jan Rosacius Hořovský; české stavovské povstání (1618–1620); poprava českých pánů (1621); čeští mučedníci; autopsie; očitě svědectví.

1. Všudypřítomnost mučednického ideálu v křesťanské kultuře 16. a 17. století

V křesťansky orientované hagiologii se v přibližně posledních dvou desetiletích prosadil cíl oprostít se při studiu raně novověké hagiografie od jejího apriorního spojování s katolictvím, neboť toto spojení se spíše než výsledkem systematického výzkumu zdá být především nereflektovaným opakováním dobové strategie, jíž si římskokatolická církev protireformní doby přivlastnila hagiografii jako svůj důležitý sebeidentifikační prostředek (DITCHFIELD 2009: 573–574). Recentní hagiologické bádání se proto programově zaměřilo na studium lidské svatosti v jednotlivých konfesijních církvích západního křesťanství (BEYER – BURKARDT – van LIEBURG – WINGENS 2003; TRAUNER – GEMEINHARDT 2005 ad.), s přednostním zájmem o ty z nich, které se ke kultu světců, jak ho znaly z pozdně středověké křesťanské praxe, sice stavěly výrazně kriticky či ho zcela odmítaly, nicméně ideál *communio sanctorum*, jak je definován v *Credo*, uchovaly. Ukazuje se, že i členové těchto křesťanských církví vytvořili množství textů různě inspirovaných křesťanskou hagiografickou tradicí a tvůrčím způsobem při tom často využívali mnoho tradičních hagiografických textových postupů, motivů a *loci communes*. Jako velmi produktivní se přitom ukazuje být prakticky u všech raně novověkých křesťanských konfesí martyrologie. To vedlo k rozvoji intenzivního studia raně novověkého martyrologického diskurzu, které již upozornilo na množství křesťanských martyrologických textů především ze 16. a 17. století (GREGORY 1999; BURSCHEL 2004; SHEPARDSON 2007; SCHLACHTA 2011; TUCKER 2017) a vedlo až ke konstatování o „všudypřítomnosti mučednického ideálu“ v raně novověkém západním křesťanství.

K podstatným rysům tohoto bádání patří, že nejde primárně o výzkum teologický, který by se zabýval teologií mučednictví, či výzkum (konfesně definovaně) církevní historie. Již od šedesátých let 20. století lze totiž sledovat proces

ustavování hagiologie jako mezioborové humanitní disciplíny, jež se vymanila z výhradního spojení s církevními institucemi, což jí umožnilo zbavit se tradiční primárně apologetické funkce a přehodnocovat své cíle a metody (PHILIPPART 2004: 34–35). Došlo tak k jejímu sblížení zejména s historickou vědou, která po svém odklonu od výhradního studia dějin církevních a náboženských institucí, událostí a „velkých“ osobností, oficiální věrouky, preskriptivních náboženských diskurzů apod. a se snahou zohlednit ve výzkumu sociokulturní podmíněnost náboženských postojů a hodnot (ČAPSKÁ 2014: 319–320) začala zejména za využití kulturněhistorických a kulturněantropologických přístupů studovat mučednictví jako fenomén sociální, kulturní, politický i mocenský a klást si otázku po významu martyrologie pro poznání dobových hodnot a potřeb a po dobovém chápání kategorií, jako je svatost, dokonalost, spravedlnost, pravda, nevina, hrdinství, utrpení, lidskost (a jejich opozit), a zabývat se analýzou funkcí martyrologie ve společnosti jako nástroje polemiky, subverze, diskreditace, legitimizace resistance a odlišnosti, sebereprezentace či sebepropagace, kolektivní identity, komemorace atd.

Takto zaměřený výzkum si zároveň klade otázku, zda lze identifikovat specifika raně novověkého křesťanského martyrologického diskurzu ve srovnání s martyrologií předchozích dob. K jeho dosavadním výsledkům náleží nijak překvapivé konstatování, že se mučednictví v raném novověku jeví být výrazně konfesionalizované a že se tehdy stalo významným nástrojem pro konstruování konfesijní identity (GREGORY 1999: 28 a 337; BURSCHEL 2004: 5–6). Ovšem i když se mučednictví v podstatné míře stalo výsledkem činnosti křesťanů jiných denominací (GREGORY 2011: 108), současně zůstávalo transkonfesijním fenoménem, byť křesťanské církve neuznávaly totožně definovanou skupinu mučedníků.

Při těchto výzkumech se opakovaně ukazuje, že mučednictví je zřejmě vždy záležitostí interpretace: mučednictví musí být „identifikováno“, neboť ne každá násilná smrt je nutně smrtí mučednickou; ostatně základním kritériem pro identifikaci mučednictví, které formuloval už sv. Augustin a které všechny raně novověké křesťanské církve vzaly za své, je teze *non poena, sed causa*, tedy že utrpení a násilná smrt jsou samy o sobě pro mučednictví nedostačující. Martyrologii tedy lze definovat jako umění najít správné hermeneutické nástroje umožňující správně „přečíst“ předsmrtné projevy těch, kdo pro své náboženské přesvědčení zemřeli násilnou smrtí, resp. jako umění odlišit pravé a falešné mučedníky, rozpoznat stálost od zatvrzelosti, vytrvalost od tvrdošijnosti (SHEPARDSON 2007: 55). To je nepochybně velkou výzvou pro literární vědu, neboť

právě literární věda jako umění interpretace textu nabízí nástroje a metody pro analýzu textových strategií konstruování mučednictví a (sebe)přidělování martyrologické role (BRIETZ MONTA 2011: 5 a 11).

2. Desiderata ve výzkumu bohemikální martyrologie raného novověku

Jestliže dosavadní hagiologický výzkum již přesvědčivě ukázal, že martyrologie byla v raném novověku intenzivně produkována zejména v evropských regionech multikonfesijního charakteru (např. KNOTT 1993; OHST 2007; eds. KRAß – FRANK 2008; BRIETZ MONTA 2011), je to nespornou výzvou i pro studium raně novověké literární produkce českých zemí, které se zejména během 16. století staly výrazně multikonfesijním teritoriem. Navzdory tomu byla dosud bohemikální hagiografie raného novověku vesměs spojována s po-tridentským katolictvím: byla pojmána jako žánr vyhraněně katolický, resp. přímo jako nástroj protireformace. Jakkoli se výzkum hagiografie jako nástroje šíření a upevňování katolictví v českém prostředí zejména v období od tridentského koncilu do vydání tolerančního patentu ukázal jako velmi produktivní a přinesl nesporné výsledky (recentně viz např. DUCREUX 2015, 2016, 2021), jedním z důsledků ztotožňování hagiografie s katolictvím bylo zneviditelnění hagiografické produkce jiných křesťanských denominací, přestože i v raně novověkých českých zemích koncept lidské svatosti hranice katolictví přesahoval. Jak konstatoval Ota Halama, kult svatých je v drtivé většině českých pozdně středověkých nábožensky reformních hnutí a raně novověkých protestantských denominací přítomen po celou dobu jejich existence, byť v nich současně procházel různým vývojem (HALAMA 2002: 131).

Nicméně raně novověká bohemikální hagiografie nekatolického původu byla dosud systematictěji studována jen v souvislosti s osobou Jana Husa (nejnověji HALAMA 2015).¹ Nesporně pokročilejší je naproti tomu studium kultu svatých v utrakvistické církvi z pozic církevní historie (HALAMA 2002) a zejména výzkum výtvarných martyrologických reprezentací v raně novověkých českých zemích (např. HORNÍČKOVÁ 2018), jenž se nezabývá pouze Husovou ikonografií, jakkoli právě jí je věnována opakovaná pozornost (recentně např. BARTLOVÁ 2015; ŠMAHEL 2017). Na limity monokonfesijně katolického výkladu

1) Na zvýšený zájem o Jana Husa v prvních dvou desetiletích 17. století v souvislosti s dvousetletým výročím jeho upálení upozornila BOČKOVÁ 2016.

bohemikální hagiografie raného novověku zatím poukázal zřejmě jen Petr Čornej pojmenováním nosných, avšak zatím literární historií téměř opomíjených badatelských témat, která bohemistický materiál nabízí, když upozornil na to, že „husitská epocha [...] přinesla více sepsání legendistického charakteru v ka-lišnickém prostředí než mezi katolíky“, nebo na to, že pobělohorští emigranti uctívali popravené předáky stavovského povstání jako mučedníky (ČORNEJ 2004: 345).

3. Otázka autorství a datace *Koruny neuvadlé*

Cílem tohoto příspěvku nicméně není kritika metodologie bádání o raně novověké martyrologii, jeho cíl je skromnější. Pokusíme se Čornejův výše uvedený poukaz, že pobělohorská exilová bohemikální martyrologie tematizovala též mučedníky své doby, doložit alespoň na jednom z českých textů 17. století nekatolické provenience, spisu *Koruna neuvadlá mučedníkův Božích českých*, a analyzovat jeho využití martyrologických textových strategií a postupů.

Za autora *Koruny neuvadlé* se všeobecně považuje český utrakvistický kněz Jan Rosacius Hořovský (1581–1632). Dochované údaje prezentují Rosaciův život jako vcelku standardní kariéru českého intelektuála přelomu 16. a 17. století (viz např. HEJNIC – MARTÍNEK 1973; SELUCKÁ 2000), z níž se vymyká snad jen způsob jeho angažmá v událostech spojených s protihabsburským stavovským povstáním: 21. května 1618 byl jeho kázáním zahájen sněm českých stavů v Karlově koleji, který vyústil v druhou pražskou defenestraci, vedoucí až k povstání českých stavů, a při popravě předáků poraženého povstání, k níž došlo na Staroměstském náměstí 21. června 1621, byl Rosacius pověřen úkolem, aby odsouzencům utrakvistického vyznání poskytl před smrtí poslední duchovní útěchu. Přestože byl Rosacius literátem vcelku plodným (dochovalo se od něho poměrně velké množství tiskem vydaných kázání, modlitebních a nábožensky vzdělávacích příruček či různých příležitostných spisků), a to zřejmě výhradně v češtině (HEJNIC – MARTÍNEK 1973), pro české literární dějepisectví se stal de facto autorem jedné knihy: *Koruny neuvadlé mučedníkův Božích českých*, pojednávající právě o jeho roli při popravě předáků stavovského povstání.

Přestože je událost staroměstské exekuce jednoznačně datovatelná, doba vzniku *Koruny neuvadlé* není zcela jasná. Pokud přijmeme tradovaný údaj o jejím prvním vydání v Amsterdamu v roce 1631, byla sepsána někdy v desetiletí 1621–1631. Ovšem toto amsterodamské vydání *Koruny neuvadlé* se nedocho-

valo a údaje o místě i roku jejího vydání jsou doloženy až z jejích pozdějších vydání, jež vyšla po Rosaciově smrti: Amsterdam jako místo prvního vydání *Koruny neuvadlé* je uveden ve vydání vytištěném roku 1655 v polském Lešně a letopočet 1631 jako rok prvního vydání *Koruny neuvadlé* je nepřímo zmíněn teprve v jejím dalším vydání z roku 1756, porízeném snad v saské Žitavě. To sice vzbuzuje pochybnosti, zda byla *Koruna neuvadlá* v roce 1631 v Amsterdamu skutečně vytištěna, přesto však existenci jejího vydání před rokem 1640 potvrzuje *Historie církevní* Pavla Skály ze Zhoře, na níž Skála pracoval až do své smrti v roce 1640. V *Historii církevní* je totiž *Koruna neuvadlá* citována *in extenso*, a to – jak tvrdí Skála – z jejího tištěného vydání (SKÁLA 1870: 92), které však bohužel blíže nespecifikoval.

Rovněž otázka autorství *Koruny neuvadlé* vlastně dosud nebyla uspokojivě vyřešena, ačkoli se u ní – možná až příliš samozřejmě – všeobecně předpokládá Rosaciovo autorství. Ani v jednom z obou výše zmíněných dochovaných raně novověkých vydání *Koruny neuvadlé* se však Rosaciovo autorství explicitně nezmiňuje a autor není uveden ani na jejích titulních listech.² Nápadným rysem *Koruny neuvadlé* v té souvislosti je, že se v jejím textu, vyprávěném v ich-formě, o Rosaciovi důsledně pojednává ve třetí osobě (vystupuje v něm jako „kněz Jan“). Personální vypravěč *Koruny neuvadlé* je zřetelně stylizován jako jiná osoba, a sice jako jakýsi blíže nespecifikovaný Rosaciův pomocník, který ho po celou dobu trvání jeho úkolu věrně doprovází a spolu s ním se všech popisovaných událostí účastní. Toho si všiml – na rozdíl od novodobých badatelů – už Pavel Skála ze Zhoře, jak je zřejmé z jeho konstatování, z tištěného vydání *Koruny neuvadlé*, které měl k dispozici, není jednoznačně jasné, kdo je vlastně jejím autorem: „buď že ji sám kněz Jan Rosacius Hořovský [...] jakožto ten, jenž s nejonačejšími osobami pracoval, sepsal, aneb kdokoli jiný, kterýž však jistí o sobě to, že jest ji psal věrně a pravdivě, jakož toho všeho s týmž knězem Janem přítomný, a načež se sám i očitě díval i ušima svýma doslýchal“ (SKÁLA 1870: 92).

2) Ve vydání *Koruny neuvadlé* z roku 1756 je na její závěr (sic!) připojena dedikace hraběti Jindřichu Matyáši Thurnovi (KORUNA 1756: 65–66), datovaná 25. srpna 1631 a podepsaná Janem Rosaciem Hořovským, ale ani v tomto textu se Rosacius k autorství *Koruny neuvadlé* nehlásí.

4. Epistemologické praxe svědectví a autopsie v *Koruně neuvadlé*

Nelze tedy přehlédnout, že autorovo jméno je v *Koruně neuvadlé* entitou spíše nepodstatnou. Svou věrohodnost a autoritu se její tvůrce zjevně snažil zajistit především pomocí jiných prostředků a postupů: už na titulním listě *Koruny neuvadlé* se tvrdí, že byla sepsána „věrně a pravdivě od toho, kterýž toho přítomen byl a všecko viděl a slyšel“, a v jejím závěru pak její (blíže nekonkretizovaný) autor znovu ujišťuje, že vše, co ve svém spisu nabízí, zaznamenal pravdivě (KORUNA³ 1655: 64). Jako legitimizační figura garantující hodnověrnost předkládaného vyprávění a sugerující jeho autenticitu a fakticitu tak v tomto případě zjevně nemá fungovat autorovo jméno, nýbrž jeho status očitého svědka osobně účastného na popisovaných událostech.⁴

Jedním z dokladů úspěšnosti této strategie je skutečnost, že novodobí (literární) historikové *Korunu neuvadlou* tradičně oceňují zejména právě pro její dokumentární kvality, jako důležitý historický pramen, uchováající množství unikátních informací o staroměstské exekuci. Také její recentní interpretace z pera Lenky Řezníkové navázala v mnohém na tuto recepční linii: nabízí čist *Korunu neuvadlou* primárně jako součást raně novověké historiografie, tj. učeňské disciplíny, jež se ve snaze dostat novým metodologickým nárokům profilovala mj. pomocí propracovaného souboru úzce propojených epistemologických principů (očitého) svědectví a autopsie jako přímo modelový empirický, a tedy – jak se tehdy začalo všeobecně věřit – nejspolehlivější možný postup produkce a reprezentace vědění. Za signifikantní rys *Koruny neuvadlé* Řezníková v té souvislosti označila její posílení vazeb „mezi zkušeností, autoptickým poznáním, očitým svědectvím a historickým popisem“, vedoucí k tomu, že se podle ní tento text stal přímo „prototypem reprezentací založených na autopsii a očitém svědectví“ (ŘEZNÍKOVÁ 2024: 181).

Korunu neuvadlou lze nicméně číst také jako součást velmi početné literární produkce nejen české provenience, která tematizuje ono exemplární, mimořádně tvrdé potrestání vůdců poraženého českého stavovského povstání.⁵ Přitom

3) Vzhledem k výše uvedeným pochybnostem ohledně Rosaciova autorství *Koruny neuvadlé* označujeme obě její tištěná vydání jako anonymní.

4) K dějinám instituce (očitého) svědectví a zdrojům jeho tradičně vysokého stupně hodnověrnosti v evropské společnosti viz ŘEZNÍKOVÁ 2024: 127–169.

5) Staroměstská poprava předáků stavovského povstání byla tematizována zejména v nebývalé početných tištěných novinových letácích, jež byly vydávány vesměs anonymně a bez uvedení tiskaře i místa vydání a výhradně s rokem 1621 (který tak spíše datoval pojednávanou událost). Tyto tisky byly především v němčině a měly buď podobu jednolistu včetně mědirytového vyobrazení (viz BCBT31770; VD17 3:607310Y; BCBT31768;

již její název dává jasně najevo, že jednoznačně patří ke skupině textů, které (byť jen nepřímou) polemizovaly s vítězovým výkladem českého stavovského povstání jako „ohavné rebelie“ a vůdců povstání jako „rebelů“. *Koruna neuvadlá* coby text usilující dokázat politickou nevinu popravených předáků povstání tedy zjevně používá zdůrazňovanou autopsii v podobě figury očitého svědka přímo participujícího na popisovaných událostech primárně jako persvazivní prostředek, jehož hlavním cílem je zdiskreditovat věrohodnost interpretace, jež byla v české společnosti oné doby mocensky prosazována vítěznou politickou autoritou, a nabídnout naopak zcela opačné hodnocení lícené události.⁶

Status svědka si přitom v *Koruně neuvadlé* nepřivlastnil pouze autorský subjekt, nýbrž je v ní zřetelně multiplikován. Naši základní tezi, kterou se pokusíme dále argumentačně doložit, je, že v *Koruně neuvadlé* byl pro hodnotové přepólování prezentovaných událostí a jejich aktérů využit především prostředek, který byl v tehdejší evropské kultuře již dobře osvědčený: představení hlavních hrdinů jako mučedníků, tedy – jak napovídá etymologie tohoto náboženského pojmu – svědků pravé víry.⁷ Tento specifický svědecký status se totiž v dobovém křesťanském diskurzu stále těšil mezi svědeckými evidenciálními praxemi mimořádně vysokému stupni věrohodnosti a zůstával legitimizační figurou s nesporným autorizačním potenciálem. Základní intence *Koruny neuvadlé*, jíž je snaha dokázat, že popravení předáci nebyli zločinní vzbouřenci proti panovníkovi, nýbrž nevinně trpící křesťané pro víru a náboženství, ji tak řadí k textům, jejichž autoři na situaci v českých zemích po porážce stavovského povstání reagovali tím,

VD17 23:676032D; VD17 12:667939G; VD17 23:706274L; VD17 547:742868N; VD17 12:665735G; K06655), nebo drobného sešitku převážně kvartového formátu (viz VD17 12:632382X; VD17 23:303406U; VD17 23:332272D; VD17 1:041103C; VD17 27:742177Y; VD17 32:645054T; VD17 32:653490E; VD17 14:007675D; VD17 39:124821X; VD17 1:070499D; VD17 3:600969B; VD17 1:070345L; VD17 3:600969B; VD17 3:626133A; VD17 12:194095C; VD17 12:194097T; VD17 14:007579D; VD17 23:237743P; VD17 23:237746M; VD17 3:602884E; VD17 14:007571T; VD17 23:256896B; VD17 1:070350D; VD17 14:007573H; VD17 23:253183W; VD17 23:233555G; VD17 32:636584R; VD17 23:332420S; VD17 23:246515X; K04938; K18469). Již těmito formáty i žánrovými pojmy umístovanými do titulu (zpráva/Bericht, relace/Relation, upozornění/Aviso, novina/Zeitung, vyobrazení/Abbildung, ...) vybízely k tomu, aby byly primárně čteny jako dokumentačně informativní komunikáty: dominuje v nich vyprávění v neosobně referující er-formě s velkým podílem detailní popisnosti a vesměs se vyhýbají hodnotícím výrazům a vůbec hodnocení pojednávané události (to je typické snad jen pro tisky zřetelně prohabsburské, zejména pro ty, které mají podobu časové písně se závěrečným zobecňujícím ponaučením – srov. VD17 39:124821X; K04938; K18469). Pokud tedy novinové letáky prezentují popravené předáky povstání jako kladné postavy, volí k tomu převážně stereotypně se opakující závěrečnou formulaci, že všichni zemřeli křesťansky, v pokoji, statečně, s trpělivostí a radostí. Jak ukážeme níže, autor *Koruny neuvadlé* naproti tomu zvolil zcela jinou, výrazně hodnotící vyprávěčskou strategii.

6) Stojí za pozornost, že také v mnoha dalších textech této skupiny absduje jméno jejich autora (např. se používá ironický pseudonym, který byl vytvořen jako „mluvící jméno“), nebo je skryto např. v podobě anagramu (příklady viz ŘEZŇÍKOVÁ 2024: 181 a 186).

7) K dalším svědeckým figurám užitým v *Koruně neuvadlé* viz níže.

že se ji pokusili interpretovat jako křesťanské martyrium.⁸ V dalších částech této stati se proto zaměříme na analýzu martyrologických textových strategií a rétorických prostředků, s jejichž pomocí se v *Koruně neuvadlé* reinterpretuje vítězovo hodnocení popisované události v jeho pravý opak: ti, kdo byli vítězem označeni jako zločinci, a museli proto podstoupit trest smrti, jsou prezentováni jako nevině trpící, kteří se skrže násilnou smrt, již podstoupili, stávají těmi pravými, duchovními vítězi.

5. Koruna neuvadlá jako součást křesťanského martyrologického diskurzu

Jedním z nejnápadnějších textových příznaků *Koruny neuvadlé* je, že podává nejen popis chování odsouzených vůdců stavovského povstání v posledních dvou dnech jejich života včetně jeho úplného závěru na popravišti, ale že především zaznamenává jejich slova. Největší část *Koruny neuvadlé* tak tvoří řada rozsáhlých duchovních rozmluv kněze Jana s odsouzením. Jde přitom nejen o Rosaciova kázání a duchovní napomínání a povzbuzování, ale především o promluvy odsouzených, v nichž líčí své duševní rozpoložení, porizují testamenty, dávají poslední pořízení atd., a to včetně jejich posledních slov pronesených přímo na popravišti bezprostředně před smrtí. Tento rys spojuje *Korunu neuvadlou* s jinými raně novověkými martyrologii, v nichž podobně nedominovaly vyličování mučednickovy smrti, nýbrž jeho vyznání víry (SHEPARDSON 2007: 15). Jelikož se v křesťanství již od jeho prvotních dob prosadila výše zmiňovaná zásada *poena non causa*, samo vyličování utrpení a násilné smrti v martyrologii nedostačuje. Základním úkolem každého křesťanského martyrologa proto je nalézt spolehlivé a přesvědčivé metody, jak z mučednickových posledních verbálních i nonverbálních projevů – z jím pronesených slov i z jeho chování – „vyčíst“ jeho vnitřní přesvědčení (BRIETZ MONTA 2011: 11).

V *Koruně neuvadlé* se toho dosahuje pomocí hned několika strategií. V textu se především zdůrazňuje, že sami odsouzením prosili kněze Jana Rosacia, aby o nich vydal svědectví, že ačkoli jsou si vědomi své hříšnosti, ve vztahu k panovníkovi mají čisté svědomí, neboť zločiny, pro které jsou odsouzeni k smrti, oni nespáchali (KORUNA 1655: 27, 31 aj.). Jak se v textu zdůrazňuje, to byl také

8) Nešlo pochopitelně o jedinou dobovou strategii: např. Pavel Ješín z Bezdězce se v subverzivně zaměřené reinterpretaci staroměstské exekuce pokusil prezentovat nevinu popravených předáků českého povstání pomocí heroického diskurzu (JEŠÍN 1937).

jeden z hlavních důvodů, proč byla *Koruna neuvadlá* vůbec napsána: aby se splnilo toto jejich přání (KORUNA 1655: 27, 31).⁹ Dalším důvodem pro její vznik měla být skutečnost, že to, co odsouzcenci řekli na popravišti, nemohl bohužel nikdo z přihlížejících slyšet, i když poprava byla veřejná, protože během celé akce se záměrně silně bubnovalo. Nicméně právě kněz Jan Rosacius byl jako jeden z mála v bezprostřední blízkosti mnoha odsouzených i v posledních chvílích jejich života na popravišti; protože díky tomu vše slyšel, má také povinnost vše sdělit, aby poslední slova popravených vešla ve známost a zároveň zůstala zachována v paměti i pro další generace, a zabránilo se tak vzniku a šíření nesprávných či přímo lživých zpráv (KORUNA 1655: 4, 35).

Hlavním tématem promluv odsouzcenců v *Koruně neuvadlé* je explicitní vysvětlování, jaká byla jejich role v povstání a jejich motivace k účasti v něm. Odsouzení odmítají pojetí sebe sama jako zločinců a vyjadřují přesvědčení, že skutečnou příčinou jejich odsouzení byla výhradně jejich náboženská horlivost. V textu se tak opakovaně tvrdí, že odsouzcenci se zúčastnili povstání ne pro vlastní slávu a bohatství, nýbrž „pro slávu Boží“ a obhajobu „pravdy zákona Božího“ (KORUNA 1655: 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 35, 46, 60 ad.), příp. pro obhajobu náboženské svobody těch, kdož přijímají pod obojí způsobou (KORUNA 1655: 8, 12, 34), a pro obhajobu zemských privilegií a svobod (KORUNA 1655: 12, 13). Tyto jejich motivace jsou výstižně resumovány na titulním listě spisu ve formulaci, že zemřeli „pro zastávání cti a slávy Boží a náboženství pod obojí od Krista Pána nařízeného a svobod zemských“. V té souvislosti se zdůrazňuje, že na otázku kněze Jana, zda se ve svědomí cítí být vůči panovníkovi vinni, všichni svorně, byť různými slovy odpověděli negativně (KORUNA 1655: 11).

Důležitým charakterizačním prostředkem odsouzených je skutečnost, že přímá řeč vložená do jejich úst je nápadně často tvořena citacemi či parafrázemi biblického textu. Odsouzení jsou tak nepřímou charakterizováni jako dobří křesťané, kteří znají Boží slovo a dokážou ho aplikovat i na tuto svou konkrétní, jakkoli extrémní životní situaci. Například Krištof Kobr svou situaci před pravou charakterizuje slovy z Pavlova *Druhého listu Timoteovi*: „Boj dobrý sem bojoval, běh sem dokonal, víru sem zachoval, již za tím odložená jest koruna

9) Věrohodnost *Koruny neuvadlé* je tak zaštitěna nejen výše zmíněnými epistemologickými praxemi autopsie a očitého svědectví autora *Koruny neuvadlé*, ale je navíc posilována tradičním, ze středověku převzatým prostředkem, který věrohodnost svědectví primárně zakládá na svědkově postavení a prestiži v dané společnosti, neboť Rosacioví coby příslušníku kléru byl v křesťanské společnosti automaticky přisuzován díky sakrálním konotacím vysoký stupeň kredibility. Tento poměrně široký rozsah uplatnění kategorie svědectví v *Koruně neuvadlé* i její konfušní status přitom není nijak výjimečný, neboť v diskurzu raně novověké Evropy je obecně zřetelná preference kombinovat různé typy svědeckých evidenciálních praxí, včetně tradičních i nových (ŘEZŇÍKOVÁ 2024: 129–133).

spravedlnosti, kterouž mi dá ten spravedlivý soudce, i všechněm těm, kteříž očekávají příští jeho“ (KORUNA 1655: 60; srov. 2Tm 3,7–8), a ztotožňuje se tak s apoštolem Pavlem, nespravedlivě vězněným pro svou misijní činnost. Současně na sebe vztahuje odměnu, kterou Ježíš v evangelijním blahoslavenství (Mt 5,11–12) slibuje těm, kdo trpí pro jeho jméno (IBID.).

Také další odsouzení sami sebe ztotožňují s vybranými biblickými postavami a jejich životními situacemi. Valentin Kochán a Maximilián Hošťálek se na popravišti modlí slova novozákonního věrného Božího služebníka ocitajícího se na sklonku života, starce Simeona (KORUNA 1655: 56 a 64; srov. Lk 2,29–32). Především se však odsouzení předáci českého stavovského povstání pomocí citací či parafrází biblických výroků ztotožňují s křesťanskými mučedníky, např. Jindřich Otta z Losu při cestě na popraviště pronáší slova novozákonního prvomučedníka jáhna Štěpána „Aj, vidím nebe odevřené“ (KORUNA 1655: 51; srov. Sk 7,56). Vůbec nejčastěji ovšem odsouzení citují slova přímo Ježíše Krista; např. Jáchym Ondřej Šlik odmítl nabízené víno Kristovými slovy „již nebudu pít ani jísti; o tom pokrmu, kterého sem nyní požíval [tj. eucharistie], půjdu na svatbu toho Beránka Božího Krista Ježíše“ (KORUNA 1655: 36; srov. Mk 14,25; Lk 22,18). Tobiáš Štefek zase před svou smrtí zdůraznil, že mu Bůh dává pít kalich utrpení, a ocitoval v té souvislosti Ježíšova slova „Otče, ne jak já chci, ale jak ty chceš, děj se vůle tvá“ (KORUNA 1655: 57; srov. Mt 26,42; Mk 14,36; Lk 22,42). Téměř u všech odsouzených se pak zdůrazňuje, že jejich posledními slovy na popravišti byla Ježíšova poslední slova na kříži „do tvých rukou poručím ducha svého“ (KORUNA 1655: 44, 45, 47, 48, 51, 53, 55, 56, 58, 61, 62, 64; srov. Lk 23,46).

Ostatně výrazný podíl biblického textu je v *Koruně neuvadlé* přítomen nejen v promluvách odsouzenců, nýbrž také v jejich úvodních paratextech. Jako její úvodní motto byl na titulním listě otištěn biblický verš „Buď věrný až do smrti a dám ti korunu slávy“ (Zj 2,10) a na následující straně v rozšířené a upravené podobě biblický verš Žid 13,7; na její závěr se pak jako epilóg cituje Ž 79,9–10. Také sám název spisu je aluzí na novozákonní pojem, přesněji na jeho latinský ekvivalent *corona* (čes. koruna i věnec) s významem křesťanského martyrologického symbolu vítězství (srov. 1Kor 9,25; Zj 2,10). Rovněž výše zmíněná charakteristika autorského subjektu jako očitého svědka, který vydává pravdivou zprávu o tom, co viděl a slyšel, připomíná počátek *Prvního Janova listu* (srov. 1Jn 1,1) a jeho závěrečné ujištění, že vše pravdivě zaznamenal, závěr *Janova evangelia* (srov. Jn 21,24).

Vedle těchto nepřímých charakteristik pomocí aluzí na biblický text jsou odsouzení také přímo charakterizováni za využití martyrologického lexika. Jsou

označení jako „ti, kteří [...] pro Pána Krista umíratí budou“ (KORUNA 1655: 34), jako „svatí lidé“ (KORUNA 1655: 32, 42) a „Boží mučedlníci“ (KORUNA 1655: 42) a jejich popraviště jako „místo, kdež mučedlnictví přijímali“ (KORUNA 1655: 43). Jejich nejkonzistentnější charakteristiku lze opět nalézt již na titulním listě, kde se o nich explicitně píše jako o „českých Božích mučedlnících“ a „věrných a při pravdě Boží stálých Češích“. Martyrologická charakteristika se ovšem nepoužívá jen v pásmu vypravěče. V textu se např. reprodukuje též údajný výrok vojáků, kteří odsouzence hlídali v noci před popravou: „jistí sme tím, že tito sou svatí lidé [...] a dá jim Pán Bůh slávu věčnou“ (KORUNA 1655: 17–18). Též někteří odsouzení svou smrt neváhají sami explicitně označit za mučednickou (KORUNA 1655: 7, 12 a 14).

6. Smrt na popravišti jako *ars bene moriendi*, zázračná znamení a strategie mlčení

Koruna neuvadlá se zaměřuje také na popis chování odsouzenců před popravou i při popravě. Zdůrazňuje se, že odsouzení zemřeli heroicky, zmužile, beze strachu (KORUNA 1655: 4, 44), především je však jejich smrt líčena jako vzorová křesťanská *mors bona*. Odsouzení před smrtí odpustili všem svým nepřátelům (KORUNA 1655: 23, 42, 52), zcela se odevzdali do vůle Boží (KORUNA 1655: 3, 6, 10, 13, 57) a byli na smrt připraveni, ba po ní přímo toužili: podle svých slov ji podstupují rádi (KORUNA 1655: 6, 14, 46, 54), někteří na ni přímo pospíchají (KORUNA 1655: 12, 55). Také tento motiv je anticipován už na titulním listě formulací, že „s velikým potěšením a s znamenitou a srdečnou horlivostí a chtivostí k smrti se Pánu Bohu oddávali“.

Martyrologická reinterpretace exemplárního trestu smrti je v *Koruně neuvadlé* vložena do úst především odsouzenecům samotným. Jsou to především oni, kdo upozorňuje, že jejich smrt je třeba vnímat v jiné perspektivě, než jakou se zdá být na první pohled: jejich smrt je potupná a ohavná pouze z lidského hlediska, avšak před Bohem je slavná (KORUNA 1655: 5); jejich zármutek bude trvat jen na malou chvíli, než bude vyvážen radostí věčnou (KORUNA 1655: 21); jsou souzeni nespravedlivým soudem pozemským, avšak jejich nepřátelé budou souzeni spravedlivým soudem Božím (KORUNA 1655: 35 a 48). Kryštof Harant z Polžic a Bezdržic v té souvislosti přímo vyjadřuje víru ve svou spásu a věčnou odměnu: „a jsem tím jist, že dnes mého milého Spasitele tváří v tvář viděti a s ním i se všemi svatými toho života požívati budu“ (KORUNA 1655: 41).

Také vypravěč vyjadřuje své přesvědčení o spáse popravených. V textu tak chybí popis vlastní popravu, namísto toho vypravěč charakterizuje smrt popravených hodnotícími formulacemi, které ji – opět pomocí biblických výpůjček, parafrází či aluzí – jednoznačně interpretují jako mučednickou: „život zemský bídný v slavný nebeský proměnil“ (KORUNA 1655: 45); „a jistě jest blahoslavenou korunou v nebi korunován“ (KORUNA 1655: 47); „do nebe se dostal“ (KORUNA 1655: 48); „již vidí slávu Kristovu“ (KORUNA 1655: 53); „slzy a zármutky proměněny jsou v plesání a radost věčnou“ (KORUNA 1655: 58); „ouzskou cestou přišel do království nebeského“ (KORUNA 1655: 57; srov. Mt 7,14); „pocťen jest od knížete mučedníkův korunou slávy a zvítěziv pro smrt Beránka, palmy vítězné v ruce přijal a raduje se na věky“ (KORUNA 1655: 61); „připojen jest k houfu svatých mučedníkův“ (KORUNA 1655: 63) atd.

S tímto vypravěčovým přesvědčením souvisí i jeho upozorňování na výjimečné události, které se staly během popisovaných dní. To, že se ráno před staroměstskou exekucí na obloze objevila duha, přestože ani předtím ani potom nepršelo, vypravěč interpretuje jako znamení¹⁰ Boží milosti, dokazující nevinu popravených (KORUNA 1655: 37).¹¹ Podobně upozorňuje, že ti, kdo doprovázeli Jindřicha Ottu z Losu na popraviště, uviděli nad ním na nebi velikou zář, jako by bylo právě poledne, přestože bylo teprve dopoledne (KORUNA 1655: 51). V textu se také reprodukuje sny, které měli někteří odsouzení před svou popravou a odvyprávěli je knězi Rosaciovi. Tyto sny přitom mají charakter náboženských vizí, v nichž se akcentuje přímá Boží pomoc odsouzeným. Ve snu Kašpara Kaplíře ze Sulevic k němu přišli dva andělé, otírali mu tvář krásnou rouškou a nabádali ho, aby se připravil na cestu s nimi (KORUNA 1655: 45). Jindřichu Ottovi z Losu se ve snu bezprostředně před popravou ukázal Spasitel a řekl mu: „já tebe krví svou očišťuji,“ a na jeho srdce spustil kapku své krve, takže Otta cítil, jak ho kapka Kristovy krve občerstvuje (KORUNA 1655: 50).¹²

10) Srov. též skutečnost, že v janovské biblické teologii se namísto pojmu zázrak používá pojem znamení.

11) Motiv duhy je přitom přítomen již na některých z četných grafických jednoduše referujících o staroměstské exekuci (viz výše); na některých z těchto jednoduše na duhu ve tvaru kříže objevivší se ráno před popravou upozorňovalo nejen vyobrazení popraviště na Staroměstském náměstí, ale též stručný připojený text. Již tehdy byla tato duha – jak to bylo ostatně v dobovém diskurzu běžné – interpretována jako Boží znamení vybízející k četným výkladům. To dokládá zejména anonymní tištěný spisek *Nachsinnliche/ doch ohnvorgreiffliche/ zu bedencken gebende Deutung/ Uber die jüngst zu Prag/ den 11. (21.) Junii dieses 1621. Jahrs/ bey der schrecklichen Execution am Himmel erschienen zween Regenbögen*, který nabídl celou řadu výkladů duhy, vztahujících se zejména k aktuální evropské náboženské, přesněji řečeno konfesijní situaci, ale též k situaci politické (DEUTUNG 1621).

12) Smysly vnímatelné Boží znamení či jiný projev divinální síly v pozemském světě byly již ve středověké evropské společnosti tradičně považovány za důvěryhodný nástroj pro rozpoznání pravdy, kdy pravdu zjevovala sama nadpřirozená substance.

Původce smrti odsouzcenců, tj. vítězný panovník vynášející rozsudek smrti, není naproti tomu v *Koruně neuvadlé* téměř vůbec zmiňován. Sami odsouzení za skutečné původce povstání a viníky své smrti označují ty, kdož přijímají pod jednou způsobou (KORUNA 1655: 11–14, 16). Jako úhlavní nepřítel a původce všeho zla je opakovaně označen přímo Antikrist (KORUNA 1655: 5, 14 a 41), jako Antikristovi jsou pak paušálně označováni všichni, kdož odmítají přijímat pod obojí. Největší pozornost se v této souvislosti soustřeďuje na diskreditaci dvojice kapucínů a dvojice jezuitů, usilujících přimět odsouzené ke katolické konverzi, kteří jsou představeni jako nástroje pokušení věrných křesťanů. K tomu účelu jsou v *Koruně neuvadlé* také inscenovány dva poměrně rozsáhlé rozhovory Václava Budovce z Budova, nejprve s kapucíny, potom s jezuitu.¹³ Oba mají týž průběh: v obou Budovec prokazuje nesrovnatelně lepší znalost bible než katoličtí řeholníci a nakonec obě dvojice usvědčí z nedostatečné znalosti, ba dokonce přímo z neznalosti bible. Jezuitu, který se ho snaží přimět, aby konvertoval ke katolictví, Budovec odmítl slovy „jdi ode mne, Satane“, jimiž Kristus v evangeliu odmítl Petrovo nabádání, aby se vyhnul utrpení a smrti, která ho čeká v Jeruzalémě (KORUNA 1655: 39; srov. Mt 16,23; Mk 8,33), a pojmenoval tak zřetelně tuto jezuitovu snahu jako ďábelské pokušení.

Jen zcela minimálně se pak v *Koruně neuvadlé* zmiňuje existence jiných, podstatně odlišných interpretací popravu vůdců stavovského povstání. Jednou z takových zmínek je polemika s dobovým tvrzením, že odsouzcenci umírali na popravišti zmužile a beze strachu jen proto, že byli opilí (KORUNA 1655: 36). I v tomto aspektu se tedy volí v *Koruně neuvadlé* asi ta nejúčinnější možná strategie, tj. mlčení.

13) Budovcova náboženská disputace s dvojicí jezuitů se přitom šířila ještě před vydáním *Koruny neuvadlé*, a to v latině. Již v roce 1625 byla vydána jako součást drobného veršovaného tisku *Speculum martyrii Budoveciani, ex disputatione, paulo ante ipsam executionem Caesarianam Pragae in curia Antiquae urbis cum duobus patribus Iesuitarum habita...*, jehož autor se skrýl za ironicky „mluvící“ pseudonym Gratianus Liberius Veromundanus, a podobně „mluvící“ je i údaj o tiskárně („Typis christianae veritatis“) a místu vydání tohoto tisku („Constantia“), odkazující na Budovcovu vytrvalost ve víře (podle použitého papíru a filigránů byl spisek vytištěn nejspíše v Augsburgu – srov. GLÜCKLICH 1946: 13–15; tam i edice tisku). *Speculum* přitom vykazuje četné textové shody s nedatovanou stručnější prozaickou verzí Budovcovy disputace s jezuitu, která se pod názvem *Colloquium extremum ... Wenceslai Budowecii, baronis de Budowa, Bohemi, constantissimi martyris, paulo ante ipsam executionem caesarianam ..., anno Domini 1621 die 21/11 Junii institutam, in curia Antiquae Urbis cum duobus patribus Jesuitis coram octo ministris protestantibus habitum* dochovala anonymně v rukopisné podobě (HRDINA 1939: 140; tam i edice textu).

7. Místo závěru

Popravení předáci českého stavovského povstání jsou v *Koruně neuvadlé* představeni pomocí celé řady tradičních textových strategií jako vzoroví křesťané dokonale následující Ježíše Krista, a to zejména v situaci své násilné smrti. Staroměstská exekuce je tak implicitně prezentována jako integrální součást historie křesťanského mučednictví. To je samo o sobě účinnou exegetickou praxí, neboť umožňuje „odhalit“ „vyšší“ smysl popravu vůdců poraženého povstání, který ji chce učinit srozumitelnou pro všechny, kdož se k popraveným hlásili a hlásí jako k reprezentantům svého společenství.¹⁴

O dobovém úspěchu martyrologického výkladu staroměstské exekuce nepřímou svědčí i soudobá snaha reinterpretovat Staroměstské náměstí jako místo smrti českých mučedníků. Ve spisu jezuity Jana Tannera *Trophaea sancti Wenceslai Bohemiae regis ac martyris* z roku 1661 i v jeho o osm let mladší české verzi *Život a sláva sv. Václava Tannerova řeholního spolubratra Felixe Kadlinského* je tak sice připomenuto Staroměstské náměstí jako místo mučednické, je však spojeno výhradně s dávnou českou minulostí jako místo mučednictví prvních českých křesťanů, zavražděných pohany za vlády kněžny Drahomíry (TANNER 1661: fol. D2r; KADLINSKÝ 1669: 15).

O dobovém úspěchu *Koruny neuvadlé* svědčí i to, že se stala jedním z hlavních pramenů pro *Historii o těžkých protivenstvích církve české*. Tento exilový spis bratrské provenience byl dosud rovněž oceňován především jako jedinečný zdroj mnoha informací zejména o náboženské situaci v českých zemích dvacátých a třicátých let 17. století, u jeho verze latinské se nadto zdůrazňovaly cíle informativně-propagační, tj. snaha upozornit evropské protestantské velmoci na tíživou situaci českých pobělohorských emigrantů. Nicméně také *Historii* lze interpretovat nejen v kontextu raně novověkých historiografických praxí, jak se o to nedávno inovativně pokusila Lenka Řezníková (ŘEZNÍKOVÁ 2024: 120–125, 200–201, 204–205), ale též jako součást raně novověkého křesťanského martyrologického diskurzu: vydatně využívá mnohá martyrologická *loci communes*, hagiografické žánrové postupy a textové strategie, s jejichž pomocí jsou dějiny české církve inscenovány jako permanentní *passio*. Středověké i soudobé katolické podoby úcty ke svatým se v ní sice razantně odmítají, zároveň se však pokouší utvářet vlastní světce („pravé mučedníky“) a definovat vlastní pojetí křesťanského mučednictví (ŠKARPOVÁ 2022).

14) Viz například nejnovější vydání *Koruny neuvadlé*, které ovšem vyšlo pod novým, sekularizujícím názvem a v bohužel nepřilíhající jazykové modernizaci (ROSACIUS 2021).

Ve srovnání s *Korunou neuvadlou* pak byla v *Historii* dokonce ještě více posílena idealizace popravených vůdců stavovského povstání. Jestliže byl v *Koruně neuvadlé* zdůrazněn motiv Rosaciova duchovního doprovázení odsouzených, v *Historii* byl podstatně marginalizován a do středu pozornosti tak byli postaveni sami odsouzení. Z pasáží převzatých z *Koruny neuvadlé* byly také vypouštěny zmínky o zaváhání či přechodné slabosti odsouzených, a naopak byly v *Historii* doplněny o výroky, jimiž jsou odsouzeným do úst kladena hodnocení, naučení či nabádání, jež mají dosvědčit velikost jejich víry či jejich další přednosti (více viz ŠKARPOVÁ 2022: 525–531).

Jak *Koruna neuvadlá*, tak česká verze *Historie* si nepochybně kladly cíle kolektivně sebeidentifikační, tj. povzbudit Čechy doma i v exilu k věrnosti nábožensky reformnímu či přímo reformačnímu ideálu a (znovu) postulovat českou kolektivní identitu jako identitu nábožensky reformní, vyhraněně protiřímskou a/nebo protipapežskou. V českém prostředí lze sledovat dlouhodobý zájem o oba spisy, jak o tom svědčí jejich opakovaná vydání v 19. a 20. století,¹⁵ a to včetně vydání společných (*HISTORIE* 1888, 1902),¹⁶ dokládající, že martyrologická exegeze popravených vůdců stavovského povstání získala v novodobé české společnosti zjevný úspěch. Popsat, jakými reinterpetacemi tato exegeze prošla (včetně jejího začlenění do sekularizovaného národního masternativu, v němž se stále více akcentovalo mučednictví popravených pro vlast a národ) a jakou roli sehrála při emancipačním procesu české společnosti vedoucímu až ke vzniku samostatného Československa, zůstává úkolem pro další výzkum.

PRAMENY

DEUTUNG

1621 *Nachsinnliche/ doch ohnvorgreifliche/ zu bedencken gebende Deutung/ Uber die jüngst zu Prag/ den 11. 21. Iunii dieses 1621. Jahrs/ bey der schrecklichen Execution am Himmel erschienen zween Regenbögen/ [et]c...* (s. l.: s. t.), BCBT35469; BCBT35470; VD17 14:007687A

HISTORIA

1989 *Historia o těžkých protivenstvích církve české*, in MOLNÁR, Amedeo – PETRÁČKOVÁ, Věra – POSPIŠILOVÁ, Zuzana – REJCHRTOVÁ, Noemi (eds.): *Dílo J. A. Komenského – J. A. Comenii Opera omnia, 9/1* (Praha: Academia)

15) Viz KORUNA 1844, 1913, 1931; k novodobým vydáním *Historie* srov. ŠKARPOVÁ 2022: 510.

16) Nadto byla vydání *Koruny neuvadlé* a *Historie* z týchž let 1655, 1756 a 1844 vytištěna v téže tiskárně, byť oba texty měly vlastní titulní list.

HISTORIE

1888 *Historie o těžkých protivenstvích církve české hned od počátku jejího na víru křesťanskou obrácení ... S připojením historie o persekucí Valdenských roku 1655 stalé a Jana Rosacia Koruny neuvadlé mučedlníků Božích českých* (Praha: Spolek Komenského)

1902 *Historie o těžkých protivenstvích církve české hned od počátku jejího na víru křesťanskou obrácení ... S připojením historie o persekucí Valdenských roku 1655 stalé a Jana Rosacia Koruny neuvadlé mučedlníků Božích českých* (Praha: Spolek Komenského)

[JEŠÍN z BEZDĚZCE, Pavel]

1937 *Zachaei Pulegi de Zybisin Parentatio heroibus Bohemis, a Ferdinando II. Pragae indigna passis: qua Jus caussaque statuum inclyti Regni Bohemiae, et iniquitas Habsburgicorum strictim quoque perstringuntur: anno MDCXXI.* Ed. František M. Bartoš (Praha: Blahoslavova společnost)

KADLINSKÝ, Felix

1669 *Život a sláva svatého Václava mučedlníka, knížete, krále a patrona českého* (Praha: Jezuitská tiskárna), K16062

KORUNA

1655 [Jan Rosacius Hořovský(?)]: *Koruna neuvadlá mučedlníkův Božích českých. To jest Pravdivá správa o pobožném k smrti se připravování věrných a při pravdě Boží stálých Čechův...* (Leszno: [Tiskárna bratrská(?)]), K14890

1756 [Jan Rosacius Hořovský(?)]: *Koruna neuvadlá mučedlníkův Božích českých. To jest Pravdivá správa o pobožném k smrti se připravování věrných a při pravdě Boží stálých Čechův...* ([Žitava(?)]: b. t.), K14891

1844 [Jan Rosacius Hořovský(?)]: *Koruna neuvadlá mučedlníkův Božích českých* (Hirberk: J. S. Landolt)

1913 [Jan Rosacius Hořovský(?)]: *Koruna neuvadlá mučedlníkův Božích českých.* Ed. František Loskot (Praha: E. Šolc)

1931 [Jan Rosacius Hořovský(?)]: *Koruna neuvadlá mučedlníkův Božích českých.* Ed. František Loskot (Praha: nákl. Křesťanského spolku mladíků v Čechách)

ROSACIUS HOŘOVSKÝ, Jan

2021 *Poprava českých pánů na Staroměstském náměstí roku 1621. V jazyce 21. století.* Překl. neuveden (Kroměříž: Didasko)

SKÁLA ze ZHOŘE, Pavel

1870 *Historie česká, V.* Ed. Karel Tieftrunk (Praha: I. L. Kober)

[TANNER, Joannes]

1661 *Trophæa sancti Wenceslai Bohemiae regis ac martyris...*, (Praha: Jezuitská tiskárna) K16061

LITERATURA

BARTLOVÁ, Milena

2015 „Iconography of Jan Hus“, in ŠMAHEL, František – PAVLÍČEK, Ota (eds.): *A Companion to Jan Hus* (Leiden: Brill), s. 325–341

HALAMA, Ota

2002 *Otázka svatých v české reformaci. Její proměny od doby Karla IV. do doby České konfese* (Brno: L. Marek)

2015 *Svatý Jan Hus. Stručný přehled projevů domácí úcty k českému mučedníku v letech 1415–1620* (Praha: Kalich)

HEJNIC, Josef – MARTÍNEK, Jan

1973 *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě 4* (N–Ř) (Praha: Academia), s. 356

HORNÍČKOVÁ, Kateřina

2018 „Martyrs of „Our“ Faith. Identity and the Cult of Saints in Post-Hussite Bohemia“, in PETERSEN, Nils Holger – MÄND, Anu – SALVADÓ, Sebastián – SANDS, Tracey S. (eds.): *Symbolic Identity and the Cultural Memory of Saints* (Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing), s. 59–90

HRDINA, Karel

1939 „Colloquium extremum Václava Budovce z Budova“, *Reformační sborník 7*, s. 140–142

KNOTT, John R.

1993 *Discourses of Martyrdom in English Literature, 1563–1694* (Cambridge: Cambridge University Press)

OHST, Martin

2007 „Protestantische Hagiographie. Einige Bemerkungen zu John Foxe's „Acts and Monuments“, in HAMM, Berndt – HERBERS, Klaus – STEIN-KECKS, Heidrun (eds.): *Sakralität zwischen Antike und Neuzeit* (Stuttgart: F. Steiner), s. 275–287

PHILIPPART, Guy

2004 „Saints Here Below and Saints Hereafter. Towards a Definition of the Hagiographical Field“, *Studia Liturgica*, roč. 34, s. 26–51

ŘEZNÍKOVÁ, Lenka

2021 *Historiam videre. Zrak, svědectví a zkušenost v dějepisectví jednoty bratrské (1600–1660)* (Dolní Břežany: Scriptorium)

SELUCKÁ, Markéta

2000 „Jan Rosacius Hořovský“, in OPELÍK, Jiří (ed.): *Lexikon české literatury. Osobnosti – díla – instituce 3/II, P–Ř* (Praha: Academia), s. 1275

SHEPARDSON, Nikki

2007 *Burning zeal. The Rhetoric of Martyrdom and the Protestant Community in Reformation France, 1520–1570* (Bethlehem: Lehigh University Press)

SCHLACHTA, Astrid

2011 „Die Sach, darumb man leydet, machet einen Märtyrer. Täuferische Identität und Märtyrertum in der Frühen Neuzeit“, in NIEWIADOWSKI, Józef – SIEBENROCK, Roman A. (eds.): *Opfer – Helden – Märtyrer. Das Martyrium als religionspolitologische Herausforderung* (Innsbruck – Wien: Tyrolia), s. 51–63

